

1934

С. 1930/1064

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧЕВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՐՏԵԼԻ
ՈՐԻՆԱԿԵԼԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ „ՄՈՒՐՃ-ՄԱՆԳԱՂ“

338.14
9-68

20.03.2013

30.957

С К
СЛ420
338.14
4-68

С.1930/1069

17 FEB 2010

ПРИМЕРНЫЙ УСТАВ СЕЛЬСКО-ХОЗЯЙСТВЕННОЙ АРТЕЛИ

58881-67

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՐՏԵԼԻ ՈՐԻՆԱԿԵԼԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կոլտնտկենտրոնի ընդունած, ԽՍՀՄ Հողօրդկոմատից հավանություն ստացած և ԽՍՀՄ Ժողկոմխորից ու Կենտգործկոմի նախագահության կողմից հաստատված վերջնական տեքստը:

1. ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

1. հանրապետության գավառի գյուղի բատրակները, չքավորներն ու միջակները կամավոր կերպով կազմակերպվում են գյուղատնտեսական արտելի մեջ, վորպեսզի արտադրական ընդհանուր միջոցներով և ընդհանուր կազմակերպված աշխատանքով կառուցեն խոշոր կուլեկտիվ տնտեսություն և այդպիսով ապահովեն իսկական վերջնական հաղթանակը կուլակի, բոլոր շահագործողների և աշխատավորության թշնամիների հանդեպ, իսկական կատարյալ հաղթանակը կարիքի, մթության և անհատական տնտեսության հետամնացության դեմ և ստեղծեն աշխատանքի բարձր արտադրողականություն և կուլեկտիվ տնտեսության ապրանքայնություն:

2. ՀՈՂԻ ՄԱՍԻՆ

2. Արտելի անդամների հողամասերն իրարից անջատող բոլոր միջնակները վոչնչացվում և դաշտի բոլոր հողամասերը միացվում են մի ընդհանուր հողամասի մեջ, վորը գտնվում է արտելի կուլեկտիվ ոգտագործման տակ:

Բոլոր հողամասերն ամբողջովին համայնացնելուց հետո, անհատական ոգտագործման համար թողնվում են տներին մոտ գտնվող հողամասերը (պարտեզները, այգիները և այլն): Այնտեղ, ուր անհրաժեշտ է, արտելի վարչության վորոշմամբ և ընդհանուր ժողովի հաստատմամբ փոփոխվում են տներին մոտ գտնվող հողամասերի չափերը:

3. Արտելի միառնական հողամասը վոչ մի դեպքում չի կարող

փոքրացվել: Արտելից դուրս յեկած անդամներին արտելի հողա-
մասի հաշվին հող հատկացնելն արգելվում է: Արտելից դուրս
յեկողները հող կարող են ստանալ միայն պետական ֆոնդի ազատ
հողերից:

3. ԱՐՏԱԴՐՈՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

4. Համայնացվում են ամբողջ աշխատող անասունները, գյուղա-
տնտեսական ինվենտարը, ամբողջ ապրանքային մթերատու անա-
սունները, բոլոր սերմացվի պաշարներն ու կերի միջոցներն այն
չափով, վոր անհրաժեշտ է համայնացված անասունները պահ-
պանելու համար, տնտեսական շենքերը, վորոնք անհրաժեշտ են
արտելային տնտեսություն վարելու համար և վերամշակող բոլոր
ձեռնարկությունները: Արտելի անդամների բնակելի շենքերը չեն
համայնացվում:

Գյուղատնտեսական ինվենտարի համայնացման դեպքում ար-
տելի անդամների անհատական ոգտագործման համար թողնվում
է մանր գյուղատնտեսական ինվենտարը, վոր անհրաժեշտ է
տներին մոտ գտնվող հողամասում աշխատելու համար:

Համայնացված աշխատող անասուններից արտելի վարչությունն
անհրաժեշտության դեպքում առանձնացնում է նվազագույն չա-
փով անհրաժեշտ ձիեր, արտելի անդամների անհատական կարիք-
ները հոգալու համար:

Մեկական կաթնատու կով ունեցող տնտեսություններում ա-
նասունները չեն համայնացվում:

Մեկից ավելի կով ունեցող տնտեսություններում մի կովը
թողնվում է անհատական ոգտագործման համար, իսկ մյուսները
համայնացվում են: Արտադրող անասուններն անպայման համայ-
նացվում են: Համայնացված մթերատու անասուններից կազմվում
է ապրանքային-արտելային տնտեսություն:

Կատարվում է մանր անասունների, այսինքն խոզերի և վոչ-
խարների համայնացումը զարգացած արդյունաբերական անաս-
նապահության շրջաններում, արտելի անդամների մոտ թողնելով
վորոշ քանակությամբ մանր անասուններ արտելի սահմանած
չափերով: Վոչ արդյունաբերական մանր անասնապահության շր-
ջաններում խոզերն ու վոչխարները չեն համայնացվում: Ընտանի
թռչունները չեն համայնացվում:

Անհատական տնորինության թողնված մանր անասուններով և
թռչուններով կոլտնտեսությունները կազմակերպվում են արդյու-

նաբերական համայնացված մանր անասնապահություն և թռչնա-
րուծություն:

Անբերրիության դեպքում, վորպես ապահովագրություն, ար-
տելին կից ստեղծվում են սերմացվի և կերի անձեռնմխելի ֆոն-
դեր:

4. ԱՐՏԵԼԻ ԳՈՐԾՆԵՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

4. Արտելի վարչությունը և բոլոր անդամները պարտավորվում են.

ա) Ընդարձակել ցանքերի տարածությունն, ոգտագործելով
արտելի տրամադրության տակ գտնվող ամբողջ հողը, բարելավե-
լով անպետք հողերի մշակումը և կատարելով ներտնտեսական հո-
ղաշինարարություն,

բ) ամբողջովին ոգտագործել ամբողջ քաշող ուժը, ամբողջ ին-
վենտարը, բոլոր արակտորները, բոլոր մեքենաները, սերմացուն և
արտադրության մյուս միջոցները, իրենց և փոխառու միջոցնե-
րով գնել արակտորներ և արտադրության ալլ միջոցներ, նպա-
սակ ունենալով աստիճանաբար անցնել մեքենացված տնտեսու-
թյան,

գ) կազմակերպել համայնացված կենդանի և սեռյալ ինվեն-
տարի ձիշտ ոգտագործումը, այնպես-վոր կոլեկտիվ տնտեսության
մեջ անասուններն ու ինվենտարը լինեն ավելի բարելավ վիճա-
կում, քան անհատական տնտեսության մեջ,

դ) բարելավել վարելահողերն ու արոտները, ագրիկուլտուր
ձեռնարկումներ կատարել, վորոնք անհրաժեշտ են բերքատվու-
թյան բարձրացման համար,

յ) կատարել գոտոխնիկական և անասնաբուժական ձեռ-
նարկումներ, վորոնք անհրաժեշտ են ապրանքային անասնապա-
հության և թռչնարուծության արագ բարձրացման և բարելավ-
ման համար,

զ) զարգացնել գյուղատնտեսական արտադրության մյուս բո-
լոր ճյուղերը, վորոնք հնարավոր են տեղի բնական պայմաննե-
րում և տնայնագործական ճյուղերը շրջանի պայմանների համա-
պատասխան,

է) կազմակերպել տնտեսական համայնական շենքերի և ոժան-
դակ հիմնարկների շինարարությունը համայնական սկզբունքներով,

ը) բարձրացնել արտելի անդամների կուլտուր - քաղաքական
մակարդակը և

թ) բոլոր հնարավոր միջոցներով բարելավել արտելի անդամ-
ների, առանձնապես կանանց և յերեխաների կենցաղային պայ-
մանները:

5. ԱՆԴԱՄՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

6. Արտելի անդամներին ընդունում է վարչությունը, վորը նոր
ընդունված անդամների ցուցակը ներկայացնում է մոտակա ընդ-
հանուր ժողովի հաստատության: Արտելից դուրս մշտապես աշ-
խատող բանվորների համար անձնապես ներկայանալը պարտա-
դիր չէ:

7. Արտելի անդամներ կարող են դառնալ բոլոր այն քաղաքա-
ցիները, վորոնք 16 տարեկան հասակ ունեն:

Արտելի մեջ չեն ընդունվում կուլակները և ընտրական իրա-
վունքից զրկված բոլոր անձինք: Այս կետի վրոխոխությունը թույ-
լատրվում է այն ընտանիքների անդամների նկատմամբ, վորոնց
մեջ կան խորհրդային իշխանության գործին նվիրված կարմիր
պարտիզաններ, կարմիր բանակայիններ և կարմիր նավաստիներ
(շարքային հրամանատարական կազմը), գյուղական ուսուցիչներ
և ուսուցչուհիներ, յեթե նրանք յերաշխավորեն իրենց ընտանիքի
անդամների համար:

Այն տնտեսությունները, վորոնք կոլտնտեսություն մտնելուց
առաջ մորթում կամ վաճառում են իրենց անասունը, վերջ են
տալիս ինվենտարին և չարամտորեն ծախծխում են սերմացուն:
արտելի մեջ չեն ընդունվում:

6. ԱՐՏԵԼԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

8. Արտելի մեջ մտնող յուրաքանչյուր վոր պետք է մուծի զը-
բաժական մուտքի վճար իր թե համայնացված
և թե չհամայնացված՝ տնտեսության մեջ իրեն բաժին ընկ-
նող ամբողջ գույքի արժեքի 2-ից մինչև 10 տոկոսի չափով, բա-
ցառության մեջ անհատական ուսուցողական տնային իրերի:

Յեթե արտել մտնողի յեկամտի հիմնական աղբյուրն է աշխա-
տավարձը (ագրոնոմներ, ուսուցիչներ, հողաշինարարներ, արտելի
շրջանում գտնվող հիմնարկների և կազմակերպությունների ծա-
ռայողներ), մուծումների չափն ամեն անգամ սահմանում է վար-
չությունը, սակայն չի կարող գերազանցել տարեկան ուճկի 10
տոկոսը:

Բատրակների համար սահմանվում է 5 ուրբուց վոչ ավելի
մուտքի վճար:

Այն բանվորները, վորոնք մշտապես զբաղված են կոլտնտե-
սությունից դուրս այլ աշխատանքով, բացի իրենց գույքի արժե-
քի 2-10 տոկոսը վորպես մուտքի վճար մուծելուց, ինչպես նա-
խատեսված է կանոնադրության մեջ, միանվագ մուծում են նաև ի-
րենց տարեկան աշխատավարձի 3 տոկոսը:

Ծանոթություն.— Բացի մուտքի վճարից, արտելն իր ան-
դամ բանվորից չի պահանջում լրացուցիչ վորեն հատկա-
ցում աշխատավարձից:

Վարչությունը կարող է թույլատրել մուտքի վճարը մուծել
մաս-մաս միմիայն այն կարգով և ժամկետներին, վորոնք սահ-
մանված են կոլտնտեսության կողմից:

9) Արտելի անդամների համայնացված գույքի (լծկան և մը-
թերատու անասուն, ինվենտար, տնտեսական շենքեր և ավն) մի
բառողից մինչև կեսը հատկացվում է արտելի անբաժանելի ֆոն-
դին, ընդ վորում անբաժանելի կապիտալին ավելի մեծ տոկոսներ
են հատկացվում ավելի զորեղ տնտեսություններում: Գույքի մը-
նացած մասը հաշվվում է վորպես արտելի անդամի փայավճար:

10) Արտելի կազմից դուրս յեկող անդամի հետ վարչությունը
հաշիվ է տեսնում և վերադարձնում է նրա փայավճարը, ընդ վո-
րում արտելից դուրս յեկողին կարող է հողամաս հատկացվել մի-
միայն արտելի հողերի սահմաններից դուրս: Հաշվետվությունը,
վորպես կանոն, տեղի յե ունենում տնտեսական տարին վերջա-
նալուց հետո:

11) Տնտեսական տարվա վերջին արտելի ստացած յեկամուտ-
ներով ծածկվում են տնտեսության և նրա հետ կապված այլ
ծախսերը, ինչպես նաև անաշխատունակների պահպանման ծախ-
սերը, հատկացումներ են արվում անբաժանելի և հանրային ֆոն-
դերին (10-ից մինչև 30 տոկոս անբաժանելի ֆոնդին և 5-ից մին-
չև 15 տոկոս՝ հանրային այլ ֆոնդերին) և վճարվում է աշխատա-
վարձը:

7. ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ ՅԵՎ ՎԱՐՁԱՍՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

12) Արտելի տնտեսության բոլոր աշխատանքները կատար-
վում են նրա անդամների անձնական աշխատանքով, համաձայն
ընդհանուր ժողովի ընդունած ներքին կանոնադրության:

Գյուղատնտեսական աշխատանքների համար թույլատրվում
է վարձով հրավիրել այնպիսի մարդիկ, վորոնք ունեն հատուկ գի-
տելիքներ և պատրաստություն (ագրոնոմներ, ինժեներներ, տեխ-
նիկներ և նմաններ):

Ժամանակավոր բանվորներ վարձել թույլատրվում է միմիայն բացառիկ դեպքերում, յերբ շտապ աշխատանքները չեն կարող կատարվել պահանջված ժամկետին արտելի անդամների գոյություն ունեցող ուժերով՝ նրանց լրիվ բեռնվածության դեպքում, ինչպես և կառուցողական աշխատանքների համար:

13) Արտելում աշխատանքները բաշխում է վարչությունը համաձայն ներքին կանոնադրության: Արտելի անդամներից վոչ վոք չի կարող հրաժարվել նրան հանձնարարված աշխատանքից:

14) Արտելի անդամների աշխատանքը ճիշտ կազմակերպելու նպատակով սահմանվում են աշխատանքի առանձին տեսակների արտադրության և գնահատման նորմաներ, կատարվում է աշխատանքի քանակի և վորակի հաշվառում, գործադրվում է աշխատանքի գործարքային վճար և գործավարձի սխեման:

15) Արտելի անդամների աշխատանքը վարձատրվում է հետևյալ կարգով՝ անտեսական տարվա ընթացքում արտելի անդամներին պարենային և այլ կարիքների համար ավանսով (նախադրյալով կամ փողով) տրվում է վոչ ավելի քան աշխատանքի համար նրան հասնող գումարի 30 տոկոսը: Տնտեսական տարվա վերջին տեսնվում է աշխատանքի վարձատրության վերջնական հաշիվը:

Ծանոթություն.— Արտելի անդամների դրսի աշխատանքից վաստակած գումարներից հատկացումներ են կատարվում արտելի հանրային ֆոնդերին՝ վաստակի 3—10 տոկ, ընդ վորում, այդ սահմաններում հատկացումը սահմանվում է արտելի կամ կոլտնտեսական միավորման կողմից:

16) Արտելը նյութական ոգնություն է ցույց տալիս անաշխատունակ անդամներին, ինչպես և աշխատունակությունը ժամանակավորապես կորցրածներին: Այդ ոգնության չափը և պայմանները վորոշում է վարչությունը և հաստատում է ընդհանուր ժողովը՝ համաձայն արտելի տնտեսական հարաբերություններին, սակայն վոչ ավելի միջին աշխատավարձից:

8. ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

17) Արտելի բոլոր անդամները պարտավորվում են յենթարկվել կանոնադրության պահանջներին և ընդհանուր ժողովի ու վարչության վորոշումներին, պահպանել ներքին կանոնադրությունը և ճշտվ կատարել վարչության կողմից նրանց վրա դրած բոլոր աշխատանքները, հասարակական պարտականությունները:

Անտնտեսավարի և անփույթ վերաբերմունքը դեպի հանրային ինվենտարը և անասունները արտելը համարում է դավաճանություն կոնկրետացման գործին, գործնական ոգնություն թշնամի կուլակին: Դեպի հանրային գույքը ցուցաբերվող այդպիսի անտնտեսավարի և անփույթ վերաբերմունքի համար, առանց հարգելի պատճառների աշխատանքի չենելու, կարգապահության այլ խախտումների համար վարչությունը մեղավորներին յենթարկում է տույժի, համաձայն ներքին կանոնադրության (որինակ հանդիմանություն, նախազգուշացում, աշխատանքից ժամանակավոր հեռացում, տուգանք և այլն): Անուղղելի անդամների նկատմամբ արտելի վարչությունն ընդհանուր ժողովում հարց է առաջադրում նրանց արտելի կազմից վտարելու մասին:

9. ԱՐՏԵԼԻ ԳՈՐԾԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

18) Արտելի գործերը կառավարում են անդամների ընդհանուր ժողովը և վարչությունը:

Յեթի արտելի անդամների փոքրամթիվ լինելու կամ գյուղերի ցրված լինելու պատճառով ընդհանուր ժողով գումարելը չլավարությունների յ հանդիպում, ընդհանուր ժողովը փոխարինվում է լիազորների ժողովով: Լիազորների ժողովին անգամ է ընտրում ժողովը՝ արտելի անդամներից՝ կոլտնտեսության ըստ առանձին գյուղերի:

19) Ընդհանուր ժողովը (կամ լիազորների ժողովը) հանդիսանում է արտելի կառավարման բարձրագույն որգանը, լուծում է արտելի գործունեության կարևորագույն հարցերը, ընտրում է վարչություն և վերստուգիչ հանձնաժողով և հաստատում է նրանց աշխատանքի վերաբերյալ հրահանգները:

Ընդհանուր ժողովը (կամ լիազորների ժողովը) որինական է, յերբ ներկա յեն բոլոր անդամների առնվազը կեսը: Ընդհանուր ժողովին (կամ լիազորների ժողովին) վորոշումներն ընդունվում են ձայների մեծամասնությամբ՝ բաց քվեարկությամբ:

20) Արտելի վարչությունն ընտրվում է մի տարի ժամանակով, հանդիսանում է արտելի գործադիր որգանը և վարում է նրա բոլոր գործերը: Վարչությունը բաշխելով իր անդամների մեջ արտելի տնտեսության և արտադրության ղեկավարման պարտականությունները, վարչության համապատասխան անդամների վրա դնում է լիակատար պատասխանատվություն նրանց հանձնարարած գործի համար և տալիս է նրանց անհրաժեշտ իրավունքներ:

Վարչութիւնը պարտավոր ե հաշվետարութիւնը կատարել
կոլտնտեսական սիստեմի սահմանած ձեւերով և կանոններով:

21) Վերստուգիչ հանձնաժողովը ստուգում ե արտելի գոր-
ծունեյութիւնը, մասնավորապես կանոնադրութիւն պահպանումը,
արտադրական պլանի, պայմանագրերի և պարտականութիւնների
կատարումը պետութիւն առջև, ռեվիզիայի յե յենթարկում դրա-
մարկդը, գույքը, փաստաթղթերը և հաշվետւութիւնը, իր յեզրա-
կացութիւններն ե տալիս տարեկան հաշվետւութիւնների մասին,
տալիս ե իր գործունեյութիւն հաշվետւութիւնն ընդհանուր ժո-
ղովին (կամ լիազորներ ժողովին):

10. ՓՈՒՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿՈՆՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՍԻՍՏԵՄԻ ՇԵՏ

22) Արտելը մտնում ե վորպես անդամ... կոլտնտեսական
միավորման մեջ, իր աշխատանքը կատարում ե նրա անմիջական
ղեկավարութիւնը:

Իր արտադրական պլանի հիման վրա արտելը... կոլտնտեսա-
կան միավորման հետ կնքում ե կոնտրակտացիայի պայմանագիր,
վորով սահմանվում են արտելի պարտավորութիւնները՝ իր ար-
տադրութիւնը կազմակերպելու և ապրանքային ամբողջ արտա-
դրանքը պլանային կարգով պետութիւնն ու կոոպերացիային
հանձնելու մասին, ինչպես և կոլտնտեսական միավորման և պե-
տական ու կոոպերատիվ այլ որգանների պարտավորութիւնները՝
արտելին արտադրութիւն միջոցներ և սպառման առարկաներ
հայթայթելու, վարկային ոգնութիւն և ագրոտեխնիկական սպա-
սարկում կատարելու ասպարիղում:

ИНСТИТУТ
ВОСТОЧЕДЕНИЯ
Академия Наук
СССР

ՀՀ Ազգային գրադարան

ԳԻՆՆ Ե 2 ԿՈՊ.

455

807

30. 457

18

807

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР